

Informatiepakket coschap VG

Juni 2023

[ARTSVGOOPLEIDING.NL](https://artsvgopleiding.nl)

ArtsVG
opleiding

Inhoudsopgave

1. Algemene inleiding	3
2. Leerdoelen coschappen VG	5
3. Infopakket met literatuur	6
4. Mogelijke activiteiten coschappen en praktische tips	8
5. Begeleiden en beoordelen coassistenten	10

1. Algemene inleiding

Coschap lopen in de verstandelijk gehandicaptenzorg? Dan hebben we wat leuks voor je!

Mooi dat je je coschap in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking gaat lopen. Want in de gehandicaptenzorg is geen dag hetzelfde. En de doelgroep is divers, boeiend en nooit voorspelbaar. Wij laten je graag kennismaken met de wereld van mensen met een verstandelijke beperking. Daarom hebben we een pakket voor je samengesteld, speciaal voor jouw coschap in de gehandicaptenzorg.

Wat zit er in het pakket?

- Leerdoelen
- Informatiepakket met literatuur
- E-modules en video's
- Mogelijke activiteiten/programma
- Document voor het vormgeven van de begeleiding en toetsing

Met dit pakket heb je een set 'gereedschap' in handen, waarmee je het beste uit je coschap haalt. Je kunt je nu alvast inlezen en in de praktijk kun je er samen met de arts verstandelijk gehandicapten (arts VG) die je begeleidt mee aan de slag.

Waarom een coschap in de gehandicaptenzorg?

Elke arts komt in de praktijk mensen met verstandelijke beperkingen tegen. Huisartsen zien deze bijzondere patiënten steeds vaker, omdat ze meer dan vroeger in de wijk wonen. Maar ook medisch specialisten krijgen regelmatig met de VG-doelgroep te maken. Om optimale zorg aan deze mensen te leveren, is specifieke kennis nodig. Bijvoorbeeld van (andere manieren van) communicatie en de juridische en sociaal-maatschappelijke context. Maar het vraagt ook om bewustzijn van kwetsbare gezondheid. Deze competenties zijn overigens niet alleen van belang bij mensen met een verstandelijke beperking, maar ook bij andere kwetsbare groepen, zoals ouderen en migranten.

Elke arts zou ook moeten weten hoe, wanneer en waar hij een arts VG kan consulteren. De arts VG heeft immers specifieke deskundigheid op het gebied van gezondheidsproblemen van mensen met een verstandelijke beperking. Als jij je coschap bij een arts VG loopt, dan weet je precies wat hij of zij doet en hoe belangrijk de samenwerking met andere artsen en disciplines is. En zo draag jij ook je steentje bij aan een nóg betere zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

Hoelang duurt je coschap in de gehandicaptenzorg en waar vindt het plaats?

Er bestaan meerdere soorten coschappen, waarbij het oudste coschap/semiarts stage van drie tot vier maanden en een keuzecoschap van drie tot zes weken het meest voorkomen. Beide coschappen vinden plaats in de laatste fase van de master in de geneeskundeopleiding. Soms valt het coschap in de gehandicaptenzorg onder het coschap sociale geneeskunde.

Je maakt kennis met de doelgroep en het vakgebied in zorgorganisaties (op instellingsterreinen en buitenwoningen) en op de poliklinieken. Zo zie je alle facetten van het afwisselende vak van de arts VG.

Hoe vaak komt een verstandelijke beperking eigenlijk voor?

Ongeveer 0,75 - 1 % van de mensen in de westerse wereld heeft een verstandelijke beperking. Daar is volgens de WHO sprake van als

- het IQ lager dan 70 is,
- de beperking vóór het 18^e levensjaar is ontstaan¹,
- en er aanpassingsproblemen zijn (bijvoorbeeld op sociaal, maatschappelijk of praktisch gebied).

¹ In de meeste recente definitie van de AAIDD (American Association of Intellectual and Developmental Disability) wordt thans een leeftijdsgrens van 22 jaar gehanteerd. Zo is het ook in de ICD 11 opgenomen.

Daarnaast is er in de maatschappij een grote groep mensen met een beneden gemiddelde intelligentie. Zij werden vroeger vaak zwakbegaafd genoemd. Tegenwoordig spreken we over licht verstandelijk beperkt (LVB). Het is niet bekend hoe groot deze groep precies is.

Volgens de statistieken hebben 2,3 miljoen mensen in Nederland een IQ onder de 85. Een groot deel daarvan heeft lage gezondheidsvaardigheden door gebrek aan ziekte-inzicht en ziektebesef. Multimorbiditeit, leefstijl gebonden aandoeningen en laaggeletterdheid komen ook vaak voor. Daarnaast speelt er vaak sociaal-maatschappelijke problematiek als armoede, gebrekkig sociaal netwerk en matige huisvesting.

Gezondheidsachterstand is eerder regel dan uitzondering

Uit de literatuur blijkt dat er bij mensen met een verstandelijke beperking sprake is van meer gezondheidsproblemen, meer medicatiegebruik, frequenter huisartsbezoek en verouderingsziektes op jongere leeftijd. De levensverwachting is in vergelijking met de algemene populatie duidelijk verlaagd en er zijn vóór het sterven meer ongezonde levensjaren. Vaak is er sprake van een afwijkende epidemiologie: epilepsie, gedragsproblemen, voedingsproblemen, over- of ondergewicht, motorische problemen en visus- en gehoorproblemen komen (zeer) vaak voor.

Daarnaast kan de communicatie bemoeilijkt zijn en zijn er juridische en ethische dilemma's, zoals een verminderde wilsbekwaamheid. Patiënten met een verstandelijke beperking hebben minder mogelijkheden om signalen van ziek-zijn bij zichzelf waar te nemen, te herkennen en op waarde te schatten. Ook presenteren ze klachten en symptomen vaak op een ongebruikelijke manier. Patient delay komt vaak voor, maar ook doctor's delay, omdat de arts de klachten evenmin op waarde schat.

Dankzij ontwikkelingen in de genetica is het steeds vaker mogelijk om de oorzaak van de verstandelijke beperking op te speuren. Deze etiologie is vaak gekoppeld aan een specifiek patroon van gezondheidsproblemen. Als de etiologie van de verstandelijke beperking bekend is, dan kan de gezondheid gericht worden bewaakt door het uitvoeren van healthwatches: adviezen voor gezondheidsmonitoring. Daarnaast geldt dat de gezondheidsproblematiek van mensen met een verstandelijke beperking gebaat is bij een proactieve, screenende en ondersteunende aanpak.

Even terug naar je pakket

Het is je inmiddels wel duidelijk dat de doelgroep groot is en dat hun (gezondheids)problematiek divers en vaak complex is. Dat vraagt om een gespecialiseerde arts: de arts VG. En om de hele doelgroep van optimale zorg te voorzien, zijn er voldoende artsen VG nodig.

De Nederlandse Vereniging van Artsen voor Verstandelijk Gehandicapten (NVAVG) ontwikkelde je pakket in het kader van het project Arbeidsmarktstrategie, dat door het ministerie van VWS wordt gefinancierd. Het hoofddoel van het project is om de instroom in de arts VG-opleiding te vergroten. Dat doel bereiken we onder andere door je een interessant coschap te bieden. En daar helpt dit pakket je bij.

We wensen je heel veel plezier met het pakket en we zien je binnenkort op de werkvloer van de arts VG, zodat je kennis kunt maken met onze bijzondere doelgroep en het interessante vak van de arts VG. Heb je vragen over het pakket, stel ze dan aan Saskia van Eck via s.vaneck-memelink@erasmusmc.nl

Nadere informatie over de opleiding tot arts VG vind je op: <https://artsvgopleiding.nl>

Met hartelijke groet,

Saskia van Eck (stafadviseur arts VG opleiding)
Rotterdam, juni 2023.

2. Leerdoelen coschappen VG

Voor het coschap VG zijn er verschillende soorten leerdoelen ontwikkeld. Enerzijds voor het korte algemene coschap, daarnaast voor coschap in de sociale geneeskunde en anderzijds voor verdiepend coschap of semiartsstage. Ook zal de coassistent zelf met zijn begeleider persoonlijke leerdoelen formuleren. Uiteindelijk gaat het om maatwerk voor de coassistent en kiest elke coassistent zijn/haar leerdoelen die passen bij de behoeftes en fase van opleiding in overleg met de begeleider. Hieronder een uiteenzetting van mogelijke leerdoelen.

Algemene leerdoelen:

1. De coassistent is op de hoogte van de verschillende niveaus van intelligentie en kan een globale inschatting maken van het niveau van cliënten;
2. De coassistent kan de heterogeniteit van de groep mensen met verstandelijke beperkingen toelichten vanuit kenmerken, niveaus, etiologie en co-morbiditeit;
3. De coassistent kan benoemen en uitleggen hoe je communiceert met mensen met een verstandelijke beperking en hun systeem;
4. De coassistent kan een DD opstellen houdend met specifieke problematiek van cliënt;
5. De coassistent kan benoemen met welke disciplines de arts VG samenwerkt en kan uitleggen welke rol deze disciplines in de behandeling van de cliënt hebben;
6. De coassistent kan opsommen welke verschillende vormen van zorg aan welke doelgroepen de zorgorganisatie biedt;
7. De coassistent kan uitleggen hoe de arts VG te consulteren is in de verschillende settings;
8. De coassistent kan de belangrijkste uitgangspunten van de Wet zorg en dwang benoemen;
9. De coassistent kan globaal benoemen welke vormen van financiering van zorg er bestaan.

Specifieke leerdoelen vanuit sociale geneeskunde/public health:

1. De coassistent kan benoemen welke plek dit vak/deze zorgorganisatie inneemt in de gezondheidszorg;
2. De coassistent kan benoemen welke rol dit vak/deze zorgorganisatie heeft ten opzichte van de maatschappij;
3. De coassistent kan benoemen hoe dit vak bijdraagt aan het gezond houden van de bevolking;
4. De coassistent kan benoemen wat de inhoud en het belang is van preventieve zorg voor mensen met verstandelijke beperkingen.

Aanvullende leerdoelen bij oudste coschap of semiartsstage:

1. De coassistent participeert in een familie/oudergesprek en kan een onderdeel van het gesprek uitvoeren;
2. De coassistent kan participeren in een MDO bij de cliënt die hij/zij in kaart heeft gebracht bij het lichamelijk onderzoek;
3. De coassistent kan ten behoeve van een spreekuur met een externe consulent een consultvraag voorbereiden, de consulent begeleiden tijdens het consult en verslaglegging maken van het consult;
4. De coassistent kan een medicatiereview doen bij een cliënt met polyfarmacie;
5. De coassistent kan een CAT maken van een concrete praktijksituatie bij een cliënt met een verstandelijke beperking.

Persoonlijke leerdoelen:

Iedere coassistent formuleert in gesprek met de begeleider ook persoonlijke, concrete leerdoelen op basis van zijn/haar interesse. Bijvoorbeeld: met een coassistent die de ambitie heeft om gynaecoloog te worden, wordt besproken dat zij/hij aansluit bij een gesprek met een LVB-cliënt met een kinderwens, of een consult over anticonceptie bij een cliënt.

2. Infopakket met literatuur

Basispakket:

- De website van de zorgorganisatie waar je stage gaat lopen
- <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/verstandelijke-beperking>
- www.nvavg.nl , m.n. Zorgaanbod van de arts VG en Visiedocument
- Elke E. Baars, Lotte J. van Beek, Dieuwerke R. Dijk en Dianne A. Nijman Patiënten met een verstandelijke beperking: 10 tips. Ned Tijdschr Geneeskd. 2020;164:D4904
- Schipper K. Mensen met een verstandelijke beperking: de feiten op een rij. Ned Tijdschr Geneeskd. 2014
- E-module: https://www.erasmusmcelearning.nl/play.php?template_id=1754
- E-module: https://www.erasmusmcelearning.nl/play.php?template_id=1171

Verdieping:

Websites algemeen

<https://artsvgopleiding.nl>
<https://www.artsportaal.nl/avgartsportaal/>
<https://www.kennispleingehandicaptensector.nl>
<https://www.syndromen.net>
<https://www.kinderneurologie.eu>
<https://www.sterkeropeigenbenen.nl>
<https://goudonbeperktgezond.nl>
<https://www.skilz.nu>
<https://www.vgn.nl>
<https://www.vaavg.nl>

Probleemgedrag, Wet zorg en dwang

<https://www.dwanginezorg.nl/wzd>
<https://somatick.cce.nl/model-voor-analyse-van-probleemgedrag>
Kennisclip: https://www.youtube.com/watch?v=W5rgxdqr_3U&t=468s

Wils(on)bekwaamheid

<https://www.knmg.nl/advies-richtlijnen/dossiers/meerderjarige-wilsonbekwamen.htm>
<https://www.dwanginezorg.nl/documenten/publicaties/implementatie/wzd/diversen/stappenplan-wilsonbekwaamheid>
Kennisclip: https://www.youtube.com/watch?v=C-z_aOimzKo&t=331s

Informatie in eenvoudige taal

<https://www.steffie.nl>
<https://www.pharos.nl>
<https://www.pharos.nl/begrijppelichaam/>

E-module over LVB

<https://www.jeziethetniet.net/>

Interessante video's en podcasts

<https://vimeo.com/247106731>

Podcast : koffieco, Podcast #57 de Arts voor Verstandelijk Gehandicapten

(<https://open.spotify.com/episode/1ATmtMMoFdTOFOQpw7BD0z?si=KQmodSTISx2CQ0XVP8L8Wg>)

<https://www.youtube.com/watch?v=vqygn2onAJg>

https://www.huisartspodcast.nl/wp-content/uploads/2020/07/hw_juli_2020_avg.mp3

Naslagwerk

Te lenen in alle zorgorganisaties: Braam, W. / Duinen-Maas, M.J. van / Festen, D.A.M. / Gelderen, I. van / Huisman, S.A. / Tonino, M.A.M., Handboek medische zorg voor patiënten met een verstandelijke beperking, 2014

Artikelen:

Bakker-van Gijssel EJ, Lucassen PLBJ. Neem de tijd - zorg voor mensen met verstandelijke beperkingen in de eerste lijn. Ned Tijdschr Geneeskd. 2014;2014;158:A7995.

Bekkema NDV, A. Francke, A. Zorgen over patiënten met verstandelijke beperking. Huisarts Wet. 2014;57:259.

Emerson, E. (2021) Inequalities and Inequities in the Health of People With Intellectual Disabilities. Oxford Research Encyclopedia of Global Public Health. Retrieved 20 Sep. 2021, from <https://oxfordre.com/publichealth/view/10.1093/acrefore/9780190632366.001.0001/acrefore-9780190632366-e-326>

Goren SS, Van Kampen I, Mathilde Mastebroek M. Een verstandelijke beperking: handicap voor de huisarts? Huisarts Wet 2020;63:DOI: 10.1007/s12445-020-0763-x.

Heslop P, Blair PS, Fleming P, Hoghton M, Marriott A, Russ L. The Confidential Inquiry into premature deaths of people with intellectual disabilities in the UK: a population-based study. Lancet. 2014;383:889-95. doi:10.1016/S0140-6736(13)62026-7.Medline

Konz D., Hamdoula N., Konz H., Dees M. Verstandelijke beperking en migratieachterstand. Huisarts Wet 2021

Vallianatos S., van Bockel M.W., Konz D.N. We hadden geen idee wat ons te wachten stond. Praktische Pediatrie dec 2020 nr. 4

Annemieke A. Wagemans en Marloes A. van Bokhoven 'Advance care planning' bij mensen met een verstandelijke beperking Ned Tijdschr Geneeskd. 2018;162:D2512

Zaal S., Boerhave M., Koster M. Sociaal-emotionele ontwikkeling Omschrijving fasen en bijbehorende begeleidingsstijl, 2^e herziene druk september 2008

3. Mogelijke activiteiten coschappen en praktische tips

Gedurende het coschap maken we onderscheid in 3 fases: kennismaken, oriëntatie en verdieping. Het maakt niet uit welk coschap er is en hoelang het duurt, de invulling van activiteiten is zelf te organiseren en blijft maatwerk. Per fase staan hieronder mogelijke activiteiten uitgewerkt. Elke coassistent maakt zijn individuele programma wat past bij zijn/haar leerdoelen. Ook is er nog een lijstje met mogelijke activiteiten voor lege momenten in het programma.

Fase 1 kennismaken

- Meelopen met arts VG (spreekuur arts VG, visite, MDO, artsenoverleg, FTO, casuïstiekbespreking)
- Meelopen huisarts (spreekuur)
- Meelopen verpleegkundige
- Meelopen gedragskundige
- Meelopen paramedici (fysiotherapeut, ergotherapeut, logopediste, diëtiste, therapeut (muziek, spel, beweging))
- Meelopen tandarts
- Dagdeel op groep wonen en/of dagbesteding meedraaien
- Meelopen op polikliniek
- E-module "hoe communiceren met mensen met licht verstandelijke beperking"
- Voeren van een kennismakingsgesprek met een cliënt

Fase 2 oriëntatie

- Oudergesprek of familiegesprek bijwonen
- Bijwonen gespecialiseerd visus en -gehooronderzoek
- (Helpen) voorbereiden en bijwonen spreekuren externe consultants (epileptoloog, klinisch geneticus, revalidatiearts, etc.)
- Doen van een kort consult bij cliënt met een eenvoudige klacht
- Patiënt in kaart brengen: voorgeschiedenis, aandoeningen, behandelingen, betrokken behandelaren, evaluatie van de effecten van de behandeling
- Globale inschatting maken van niveau cliënten (bv tijdens meelopen gedragskundige)
- DD opstellen
- Dossieronderzoek uitvoeren
- Verwijsbrief schrijven voor bijv. psychiater

Fase 3 verdieping

- Voorbereiden en participatie in MDO
- Voorbereiden en participatie in spreekuur consultants
- Bijwonen c.q. actieve participatie in multidisciplinair thematisch team zoals slaapteam, seksueel misbruik, eet-en drink problemen, infectiepreventie, etc.
- Voorbereiden en participatie ouder- of familiegesprek
- RM-zitting (helpen) voorbereiden en bijwonen
- Gesprek met manager over financiering zorg
- Medicatiebeoordeling (helpen) voorbereiden en uitvoeren in samenwerking met apotheker
- CAT maken inclusief PICO
- Verdiepingsopdracht en presentatie hiervan maken voor medisch team (of anderen): suggesties voor onderwerpen: syndroom, slaap, polyfarmacie, wilsbekwaamheid, verslaving, Wzd, palliatieve zorg, veroudering, specifieke doelgroep zoals LVB of EMVB, preventie, leefstijl, infectie etc.

Praktische tips:

- **Activiteiten voor lege momenten in programma**
 - Dossieronderzoek uitvoeren
 - Casus uitwerken

- E-modules volgen
- Beoordelen onvrijwillige zorg
- Onlineonderwijs voor coassistenten zie hieronder

○ **Online onderwijs voor coassistenten**

Voor coassistenten die een coschap VG doen is er een aantal keer per jaar online onderwijs voor coassistenten. Met andere coassistenten die op dat moment ook een coschap VG doen, kun je ervaringen uitwisselen en samen een casus oplossen. Het onderwijs wordt begeleid door twee enthousiaste arts VG docenten. In de jaarplanning(<https://nvavg.nl/wp-content/uploads/2022/07/220708-Jaarplanning-online-onderwijs-coassistenten.pdf>) kun je zien wanneer de eerstvolgende keer zal zijn. Aanmelden voor dit onderwijs kan door een mailtje te sturen aan Saskia van Eck, s.vaneck-memelink@erasmusmc.nl

○ **Ter voorbereiding**

De begeleider van de coassistent regelt dat er afspraken gemaakt worden om mee te lopen, zorgt dat noodzakelijke dingen voor de coassistent geregeld zijn (zoals pas, inlog, waar 1e dag melden, et cetera) en zorgt ervoor dat de coassistent de toolkit hoe voorbereiden coschap ontvangt.

○ **Bereikbaarheid**

Bereikbaarheid van de stageplek is een belangrijk iets voor de coassistent. Wat helpend kan zijn is als de coassistent met de fiets kan komen of met OV. Tijdens reizen tussen locaties kan ook een tip zijn om als begeleider samen te reizen met de coassistent.

○ **Evalueren coschap**

Aan het einde van het coschap mondeling evalueren met de coassistent.

○ **Vergoeding coschap**

In de CAO gehandicaptenzorg staat dat je als coassistent recht hebt op een stagevergoeding. Informeer hierover bij je instelling.

4. Begeleiden en beoordelen coassistenten

Door wie begeleiden

De coassistent wordt begeleid door een (opleider) arts VG of een 3e jaars aios. Bij de 3e jaars aios is dit altijd onder supervisie van de opleider en daarnaast moet het wel passen in de leerdoelen van de aios. Belangrijk in de begeleiding is enthousiasme, laagdrempelig benaderbaar, leuk vinden om coassistent te begeleiden en daarvoor tijd te maken in vorm van leergesprekken, vraagbaak, et cetera.

Cursus

Voorwaarde om te kunnen begeleiden is wel om een cursus te volgen in coassistenten begeleiden. Deze cursussen, bijvoorbeeld train- de-trainer, worden aangeboden op UMC's zelf. Hierin komen onderwerpen aan de orde als feedback geven en begeleiden bij leerdoelen. Een andere optie is de cursus/scholing van de opleidingsgroep, een online scholing verzorgd door Rina Bijleveld van de arts VG-opleiding.

Planning

Vooraf afspraken laten plannen door secretaresse/doktersassistente, afspraken voor kennismaken, meelopen en overleggen bijwonen.

Hoe begeleiden

Voorafgaand aan het coschap of op 1e dag een **kennismakingsgesprek** met de coassistent. Naast kennismaken en bespreken van de wederzijdse verwachtingen, is er aandacht voor algemene en individuele leerdoelen. Samen bekijken hoe komende weken worden ingevuld en op welke manier leerdoelen behalen. Ook afspraken over leergesprekken, supervisie en toets & beoordelingsmomenten worden samen gemaakt. Resultaat: een concreet plan.

Wekelijks zijn er **leergesprekken** waar zaken als agenda/programma, stand van zaken leerdoelen, casuïstiek, stand van zaken verdiepingsopdracht, feedback op functioneren coassistent aan de orde komen. Aan het einde van het coschap vindt er een **eindgesprek** in de laatste week plaats met zo nodig een beoordeling door de begeleider. In het eindgesprek zal er worden teruggeblikt op: de inhoud coschap, de begeleiding, de realisatie van leerdoelen en op het functioneren van de coassistent. Daarnaast wordt achteraf het coschap schriftelijk geëvalueerd door de coassistent.

Mogelijke toetsen keuzecoschap:

- KPB DD opstellen
- Reflectieverslag over wat geleerd tijdens coschap over doelgroep en VG vak
- Verslag/presentatie verdiepingsopdracht

Mogelijke aanvullende toetsen verdiepingscoschap of semiartsstage

- KPB consult
- KPB MDO – participatie
- KPB medicatie beoordeling
- CAT
- Dossier/status beoordeling